

УДК 339.3+338.48

ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЛЬВІВЩИНИ TRADE IN SERVICES IN THE TOURISM INDUSTRY OF LVIV REGION

Ільчишин С.М.

здобувач,

Львівський торговельно-економічний університет

Динамічний розвиток туризму в сучасних умовах зумовлений низкою факторів, серед яких і розвиток торгівлі послугами, які забезпечують створення можливостей відпочинку та розваг. Протягом 2010–2014 років кількість та асортимент наданих послуг, обсяг доходу від їх надання на Львівщині неупинно зростають.

Ключові слова: послуги, торгівля послугами, туризм.

Динамичное развитие туризма в современных условиях обусловлено рядом факторов, среди которых и развитие торговли услугами, которые обеспечивают создание возможностей отдыха и развлечений. В течение 2010–2014 годов количество и ассортимент предоставляемых услуг, объем дохода от их предоставления на Львовщине неуклонно рос.

Ключевые слова: услуги, торговля услугами, туризм.

The dynamic development of tourism in modern conditions is due to several factors, including secreted and the development of trade in services, which ensure the creation of opportunities and facilities. During 2010–2014 the number and range of services provided, the amount of income from their provision in the Lviv region have grown steadily.

Keywords: services, trade services, tourism.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Рекреаційний комплекс складається із сукупності взаємопов'язаних галузей і виробництв, функціональним завданням яких є діяльність, спрямована на задоволення різноманітних потреб людей у різних видах відпочинку та подорожей у вільний час у разі раціонального використання всіх наявних ресурсів. Особливу роль для розвитку індустрії туризму відіграють послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Дослідженню проблем та перспектив розвитку туризму, факторів, які на нього впливають, присвячені праці багатьох закордонних та вітчизняних науковців: О. Любіцевої, В. Куценко, В. Пуцентейло, Ю. Забалдіної, Т. Сокол, Н. Чорненької, В. Кифяка, О. Заруцької та інших. У своїх працях вчені досліджували економічні та організаційні важелі розвитку туризму, напрями державної політики щодо розвитку туристичної галузі, принципи функціонування підприємств туристично-рекреаційного сектора, механізму оцінювання та розвитку регіонального ринку туристичних послуг.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується зазначена стаття. При цьому динамічний розвиток економіки, різноманітних факторів суспільного розвитку, зумовлюють зміни в туристичній сфері. Одним із важливих факторів, які впливають на розвиток туризму в регіоні, є надання

послуг, їх асортимент та відповідність споживчим вимогам. Недостатньо вивченими залишаються питання розвитку послуг в туристично-рекреаційних зонах та їх впливу на розвиток туристичної привабливості території.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Послуги – це діяльність суб'єктів, яка не набуває матеріально-речової форми й задовольняє певні потреби замовників: особисті, колективні, громадські. Послуги є результатом різноманітної діяльності, яку здійснює виробник на замовлення будь-яких споживачів (окремих громадян, підприємств, організацій, підприємців).

Порівняно з торгівлею товарами торгівля послугами має низку особливостей, які ґрунтуються на таких специфічних ознаках.

По-перше, купівля-продаж більшості видів послуг базується на прямих контактах між їх виробниками та споживачами. Унаслідок цього для забезпечення потреб конкретного територіального ринку в послугах необхідно створювати структурні підрозділи, які будуть надавати послуги. Також споживач, залучений до процесу виробництва та постачання послуг, і працівники сфери обслуговування повинні проявляти більше особистої участі в процесі такої діяльності.

По-друге, торгівля послугами суттєво впливає на збільшення обсягу продажу товарів народного споживання, засобів виробництва. Наприклад, до постачання товарів залучається маркетингові, фінансові, страхові, транспортні послуги тощо.

По-третє, міжнародний рух капіталу, переміщенням населення потребують інформаційних, банківських, транспортних та інших послуг.

По-четверте, послуги, спрямовані на особисте споживання населенням (житлово-комунальні, побутові послуги тощо), мало придатні до широкого залучення в міжнародний господарський обіг.

По-п'яте, дуже важко оцінити якість послуги. Споживач зможе це зробити лише після здійснення купівлі-продажу та споживання, як правило, ґрунтуючись на суб'єктивне сприйняття, а не об'єктивних критеріях. Тому для забезпечення якості послуг суб'єкти господарювання повинні залучати кваліфікований персонал та підвищувати його професійний рівень, постійно оцінювати рівень задоволення попиту клієнтів за допомогою різних методів, проводити соціологічні дослідження з метою виявлення випадків неналежного обслуговування клієнтів та усунення недоліків тощо.

До індустрії туризму доцільно включати послуги, що виробляють характерну для туристського споживання споживчу вартість. При цьому такий результат праці вважається характерним, якщо виконується дві умови:

- цей вид товарів і послуг повинен мати суттєву питому вагу в загальному обсязі туристського споживання, або туристське споживання повинне мати вагому частку в загальному обсязі випуску цього виду продукції. З огляду на це низка галузей традиційно включаються в індустрію туризму більшістю країн.

- важливим критерієм є безпосередній контакт галузі зі споживачами в особі візитерів. Ця вимога відіграє важливу роль для сфери послуг, оскільки безпосередні виробники товарів рідко прямо контактують зі споживачами, а виробники послуг, навпаки.

Основні послуги індустрії туризму включають послуги організаторів відпочинку (туристичних фірм, туристичних агентств), послуги розміщення, організації перевезення, харчування туристів.

До додаткових послуг належать:

- послуги з організації екскурсій;
- послуги з страхування туристів;

- послуги гідів-перекладачів;
- послуги по перевезенню туриста від місця його прибуття в країну (місце його тимчасового перебування) до місця розміщення і назад (трансфер), а також будь-якому іншому перевезенню в межах країни (місця тимчасового перебування), передбаченої умовами подорожі;
- послуги з ремонту техніки;
- послуги з прокату;
- обмін валюти;
- телефон;
- пошта,
- послуги побутового обслуговування;
- право користування пляжем тощо.

Такий розподіл умовний, оскільки суттєвих відмінностей з погляду споживчих властивостей між ними немає. Послуги, які належать до основної програми туристичної мандрівки, можна віднести до основних. Додаткові послуги турист здобуває самостійно на місці перебування. Наприклад, під час організації подорожей з пізнавальними, професійно-діловими, спортивними, релігійними цілями послуги, що традиційно належать до додаткових, можуть бути основою туру. І чіткого розмежування між ними немає.

У разі надання послуг використовуються рекреаційні соціально-побутові ресурси, такі як будівлі, споруди, комунікації, засоби зв'язку, комунальна інфраструктура, архітектурні, історичні, спортивні комплекси, інші об'єкти соціально-культурного призначення, що використовуються з рекреаційною метою.

Послуги можуть надаватися виробничими одиницями будь-яких інституційних секторів. Важливо зазначити, що, наприклад, здача в оренду квартир візитерам в приватному секторі може бути таким самим елементом індустрії туризму, як надання місць у спеціально побудованих готелях.

Основним показником, який характеризує стан розвитку сфери послуг, є обсяг реалізованих послуг – це дані про обсяг реалізованих послуг, який визначають за ціною продажу відвантаженої за межі підприємства готової продукції (виконаних послуг), що зазначено в оформлених як підстава для розрахунків з покупцями (замовниками) документах.

Таблиця 1

Динаміка реалізованих послуг в Україні у 2010–2014 роках

Показники	Значення показників				
	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг реалізованих послуг, млрд грн	251,5	303,4	324,8	357,1	360,6
Темпи зростання, %	–	120,6	107,1	109,9	101,0
Індекс обсягу реалізованих послуг у порівнянних цінах, %	–	112,3	100,4	107,7	95,3
У т.ч. Львівська обл., млрд грн	11,2	14,0	14,6	15,0	19,4
Темпи зростання, %	–	125,0	104,3	102,7	112,3
Питома вага Львівської обл., %	4,5	4,6	4,5	4,2	5,4

Джерело: побудовано авторами на основі [1, с. 22, 23, 149]

Динаміка обсягу реалізованих послуг в Україні та Львівській області зображена в табл. 1.

Отже, тенденції змін в обсягах реалізованих послуг в цілому по Україні дещо схожі з динамікою обігу роздрібною торгівлі (див. табл. 2). Темпи зростання обсягів реалізованих послуг у 2012–2014 роках уповільнились. А в 2012 і 2014 роках взагалі були мінімальними (7,1 і 1,0% відповідно). Більше того, у порівнянних цінах обсяг реалізованих послуг у 2012 році зріс лише на 0,4%, зважаючи на показник попереднього року, а в 2014 році він знизився на 4,7%.

У Львівській області ситуація подібна до загальнодержавної за винятком значного зростання показника обсягу реалізованих послуг в 2014 році до 19,4 млрд грн, або на 12,3% у чинних цінах. Це позитивно вплинуло на питому вагу Львівської області в загальнодержавному

обсязі реалізованих послуг, яка в 2014 році становила 5,4%.

Серед категорій споживачів послуг у Львівській області переважають підприємства, які у 2014 році спожили послуг на 13 598 138 тис. грн, що становить 70,1% загального обсягу (див. табл. 3). Обсяг реалізованих послуг підприємствам більше ніж у 3 рази перевищує обсяг реалізованих послуг населенню (див. табл. 2) і більше ніж у 10 разів перевищує обсяг послуг, які реалізовані іншим категоріям споживачів (див. табл. 4).

Обсяг реалізованих послуг населенню і підприємствам протягом 2010–2014 років щорічно зростає. Щодо інших категорій споживачів, то в 2011 році тут відбулося значне скорочення обсягів діяльності (на 59,2%), які в наступних роках повністю компенсувати не вдалося.

За обсягом реалізованих послуг ще більше, ніж у роздрібній торгівлі й ресторанному госпо-

Таблиця 2

Обсяги послуг, які реалізовано населенню, у районах та містах обласного значення Львівської області в 2010–2014 роках

Райони та міста	Значення показників у році, тис. грн				
	2010	2011	2012	2013	2014
Львів	1 696 850	2 087 216	2 120 130	2 377 396	3 274 028
Борислав	17 085,1	19 611,1	28 122,4	37 111,1	39 469,7
Дрогобич	90 318,4	99 973	90 686,3	92 206,1	89 034,5
Моршин	87 312,9	123 146,6	124 468,1	114 566,8	78 852,9
Новий Розділ	7 377,3	9 143,4	8 746,1	9 422	10 995,3
Самбір	23 413	26 360,3	26 732,2	24 660,1	22 345,3
Стрий	46 032,2	59 840,3	72 250,5	71 227,6	75 181,7
Трускавець	352 275	400 832,5	455 308	487 821,5	361 685,4
Червоноград	50 838,8	55 460,7	62 346,4	65 624,1	69 753,5
Бродівський	12 428,7	12 285,3	14 309,8	14 111,1	17 365,4
Буський	4 363,8	4 947,9	5 328,9	4 614	48 405,2
Городоцький	10 535,9	24 597,6	8 936,2	8 238,7	9 485,6
Дрогобицький	5 437	6 489,4	19 206,2	22 550,3	26 581,8
Жидачівський	5 657,6	9 410,2	11 015,9	12 799,7	13 852,7
Жовківський	41 818,5	50 353,2	50 119,3	55 142,4	58 819,1
Золочівський	14 348,4	17 171,8	17 819	14 929,1	20 732,2
Кам'янка-Бузький	3 853,3	6 349,6	6 340,5	7 071,7	6 172,4
Миколаївський	8 838,3	10 147,6	12 882,5	9 700,8	14 625,9
Мостиський	9 593,4	8 550,1	13 951,9	6 193,6	8 199,1
Перемишлянський	4 742,5	6 529,1	8 692,2	8 678,1	12 070,6
Пустомитівський	32 263,4	31 974,1	37 488,4	35 471,2	50 645,4
Радехівський	5 922,1	6 211,1	6 829,3	7 408,9	7 311,1
Самбірський	8 195,8	10 983,5	13 648,4	13 997,8	17 007,9
Сколівський	7 567,4	10 360,1	8 066,6	8 027,1	10 797,5
Сокальський	1 6281,3	22 338,2	23 914,5	25 338,9	32 825,3
Старосамбірський	3 586,6	3 864,7	4 182,6	4 076,2	5 130,9
Стрийський	3 727,1	3 013,5	3 718,4	1 601,9	2 284
Турківський	1 387,9	1 710,7	1 893	2 382,6	2 782,5
Яворівський	46 533	49 691,8	54 978,1	53 130,6	52 192,4
Усього по області	2 917 817	3 477 501	3 608 708	3 882 478	4 438 633

дарстві домінує місто Львів. За 2014 рік воно забезпечило 73,8% реалізованих по області послуг населенню, 67,0% – підприємствам, 83,9% – іншим категоріям споживачів.

Досягнення щодо реалізованих послуг інших центрів туристичної індустрії Львівщини за категоріями споживачів у відсотках до загального обсягу категорії такі:

місто Трускавець – 8,1% населенню, 3,7% підприємствам, 4,3% іншим категоріям споживачів;

місто Моршин – 1,8% населенню, 0,7% підприємствам, 0,02% іншим категоріям споживачів;

Бродівський район – 0,4% населенню, 0,6% підприємствам, 0,02% іншим категоріям споживачів;

Буський район – 1,1% населенню, 0,01% підприємствам, 0,1% іншим категоріям споживачів;

Дрогобицький район – 0,6% населенню, 0,3% підприємствам, 0,4% іншим категоріям споживачів;
Городоцький район – 0,2% населенню, 2,2% підприємствам, 0,2% іншим категоріям споживачів;

Жидачівський район – 0,3% населенню, 1,5% підприємствам, 0,2% іншим категоріям споживачів;

Жовківський район – 1,3% населенню, 0,9% підприємствам, 2,1% іншим категоріям споживачів;

Золочівський район – 0,5% населенню, 0,2% підприємствам, 0,001% іншим категоріям споживачів;

Перемишлянський район – 0,3% населенню, 0,1% підприємствам, 0,04% – іншим категоріям споживачів;

Самбірський район – 0,4% населенню, 0,03% підприємствам, 0% іншим категоріям споживачів;

Таблиця 3

Обсяги послуг, які реалізовано підприємствам, у районах та містах обласного значення Львівської області в 2010–2014 роках

Райони та міста	Значення показників у році, тис. грн.				
	2010	2011	2012	2013	2014
Львів	3 633 237	6 196 364	6 060 802	6 209 980	9 112 969
Борислав	16 963	15 032,4	16 501,9	22 627,5	26 980,6
Дрогобич	249 696,1	302 830	301 733,6	261 119,6	482 563,5
Моршин	94 807,5	70 346,3	97 163,4	93 946,7	94 787,6
Новий Розділ	4 069,9	8 124,3	8 427,5	14 044,6	60 116,5
Самбір	123 960,7	133 824,5	137 451,5	154 522,9	127 111,8
Стрий	185 350,3	188 076,9	241 505,9	223 950,2	225 640,7
Трускавець	487 167,7	439 405,4	464 753,2	551 406,7	500 262,1
Червоноград	75 620,2	89 889,8	105 345	80 015,8	97 691,2
Бродівський	75 190,7	170 490,4	179 112	99 422,6	87 729,4
Буський	6 712,2	14 598,8	12 707,5	11 150,6	11 086,5
Городоцький	134 187,9	164 598,1	190 498,3	252 090,3	296 265,5
Дрогобицький	41 002,5	40 854,5	54 039,4	45 828,1	46 364,7
Жидачівський	55 835,7	58 305,5	63 106,1	86 492,3	197 340,7
Жовківський	70 054,1	107 699,9	129 858,4	130 112,1	121 659,5
Золочівський	10 956,6	30 086,7	34 655	26 538,8	31 701,9
Кам'янка-Бузький	12 795,8	14 292,3	31 519	26 797,1	26 845,4
Миколаївський	39 925,7	52 931,9	56 674	58 646,3	67 066,6
Мостиський	8 086,3	11 806,9	5 708,9	13 177,4	6 917,9
Перемишлянський	476,3	724,4	3 558,3	5 827	10 370,9
Пустомитівський	589 139,1	1 011 597	1 247 956	1 126 675	1 404 937
Радехівський	5 733,2	7 066,5	4 338	4 634,6	5 303
Самбірський	15 398,5	25 785,2	26 446,2	4 902,2	4 697,5
Сколівський	9 477,3	10 338,7	10 974	13 237,6	284 295,5
Сокальський	36 936,7	42 587,5	43 203,2	30 293,8	28 372
Старосамбірський	21 618	32 816,7	34 878,2	33 203,8	14 989,3
Стрийський	22 711,1	31 512,1	18 642,3	2 465	2 928,7
Турківський	6 536,8	10 230,7	13 862,7	65 119,3	115 427,4
Яворівський	71 461,8	96 249,4	113 257,1	111 586,7	105 716
Усього по області	6 347 755	9 636 362	9 957 216	10 015 194	13 598 138

Сколівський район – 0,2% населенню, 2,1% підприємствам, 0,3% іншим категоріям споживачів;

Старосамбірський район – 0,1% населенню, 0,1% підприємствам, 0,9% іншим категоріям споживачів;

Стрийський район – 0,2% населенню, 0,02% підприємствам, 0% іншим категоріям споживачів;

Турківський район – 0,1% населенню, 0,8% підприємствам, 0,1% іншим категоріям споживачів;

Яворівський район – 1,2% населенню, 0,8% підприємствам, 0,8% іншим категоріям споживачів.

Як показують проведені розрахунки, сфера послуг особливо в сільських районах Львівської області розвинута дуже слабко.

Як показують проведені дослідження, особливості функціонування та динаміка розви-

тку сфери послуг Львівської області має чітко виражену регіональну орієнтацію. До основних факторів, які приводять до деформованого розвитку сфери послуг окремих територій, потрібно віднести:

– низьку платоспроможність населення, особливо в сільській місцевості;

– непостійність, періодичність попиту на туристичні продукти;

– недосконалість законодавчої бази щодо захисту інтересів малого й середнього бізнесу, які переважно функціонують у сфері послуг;

– декларативний характер механізмів державної підтримки підприємницьких структур в сфері послуг.

У процесі ринкової трансформації економіки країни бізнес у сфері послуг активізувався. Однак його рівень недостатньо високий, щоб забезпечити попит та досягти задоволення

Таблиця 4

Обсяги послуг, які реалізовано іншим категоріям споживачів, у районах та містах обласного значення Львівської області в 2010–2014 роках

Райони та міста	Значення показників у році, тис. грн				
	2010	2011	2012	2013	2014
Львів	1 810 027	604 626,3	754 466,6	828 848,9	1 125 099
Борислав	2 855,7	2 704,8	2 045,8	1 514,1	3 366,6
Дрогобич	859,9	544,2	52,7	1 353,5	372,2
Моршин	8 730,8	1 466,6	6 139,3	2 391,4	301
Новий Розділ	830,9	810	2 402,1	1 238,6	1 828,1
Самбір	–	–	–	–	–
Стрий	58,6	57,2	54,4	–	2,7
Трускавець	96 137,8	101 815,1	105 212,5	124 735	57 375,9
Червоноград	8 332,6	9 215,1	14 366	14 468,3	18 454,3
Бродівський	674,7	1 301,6	1 675,3	268,3	320,5
Буський	321,1	235,2	1 187,2	2 773,7	1 414,1
Городоцький	690,8	4 987,5	6 530,6	7 163	2 049,2
Дрогобицький	3 308,7	2 102	4 303,1	8 241,1	4 852,6
Жидачівський	946,9	926,9	4 193,3	4 293,7	2 953,4
Жовківський	390,7	942,5	977,7	14 141,7	27 897,9
Золочівський	323,3	198	281,6	67,2	103,6
Кам'янка-Бузький	71 609,4	72 372	71 700,6	52 075,6	57 407,6
Миколаївський	1 335,3	4 960,2	2 145,9	2 562	1 724,4
Мостиський	636,8	603,2	1 459,6	1 345,2	1 344,5
Перемишлянський	395,4	148,9	275,2	553,5	554,3
Пустомитівський	549,5	649,5	220	83	150,2
Радехівський	3426,3	5 291	5 724,7	3 756,9	2 400,7
Самбірський	–	–	–	–	–
Сколівський	1 481,7	327,7	1 407,5	941,3	4 683,4
Сокальський	635,9	652,4	3,3	87	1 255,3
Старосамбірський	5 629,2	8256	7 438,8	12 525,2	1 1784
Стрийський	631,1	428,8	1 376,8	–	–
Турківський	5 226,2	945,2	1 561,7	1 325,7	1 396,3
Яворівський	14 475,7	6 598,5	7 366	14 940	11 251,8
Усього по області	2 040 522	833 166	1 004 568	1 101 694	1 340 344

потреб усіх споживачів, збалансування грошових доходів та витрат населення. Особливо це актуально для населення сільської місцевості.

Частина послуг, які залучені до індустрії туризму, є нескладними з технічної точки зору, не вимагають високої кваліфікації виконавців і значних капіталовкладень. До таких належать насамперед побутові послуг (ремонт взуття, одягу, техніки тощо).

У розвинених країнах світу з високим рівнем добробуту основної частини населення проблема ремонту взуття чи одягу значною мірою втрачає свою актуальність, оскільки у цьому

не має економічного сенсу. Проте для України формування мережі обслуговувальних структур щодо задоволенню потреб населення в простих та дешевих видах послуг має принципове значення.

Значна частина населення має потребу в послугам, але не має можливості їх отримати, тому що практично є неплатоспроможною і змушена відмовлятися від них та користуватись залишками тієї системи безоплатних послуг, яка існує. Зазначимо, що дефіцит державного бюджету веде до скорочення обсягів безоплатних послуг на ринку особистого споживання.

Таблиця 5

Експорт та імпорт послуг Львівської області за видами у 2013–2014 роках, тис. грн

Види послуг	Експорт		Імпорт	
	2013 р.	2014 р.	2013 р.	2014 р.
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	139 817,7	172 419,8	–	–
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	4 095,6	3 446,6	5 810,7	5 282,9
Транспортні послуги, у тому числі:	71 546,8	76 503,7	31 364,3	19 801,9
- послуги морського транспорту;	–	–	1 276,9	305,2
- послуги повітряного транспорту;	4 990,2	6 296,0	186,6	80,4
- послуги залізничного транспорту;	1 862,1	6 734,2	1 683,3	95,5
- послуги автомобільного транспорту;	52 974,0	55 035,6	24 845,0	18 407,0
- інші допоміжні та додаткові транспортні послуги;	940,9	1 368,3	2 718,3	796,2
- послуги поштової та кур'єрської служби	10 779,6	7 069,6	654,4	117,6
Послуги, які пов'язані з подорожами, у тому числі:	49 570,3	17 274,5	23 173,1	11 489,5
- послуги під час відряджень, ділових переговорів;	2 197,4	173,0	345,6	2 336,5
- послуги під час інших ділових подорожей;	2,1	343,3	181,0	7 203,8
- послуги, пов'язані з освітньою подорожжю;	5 493,8	5 171,7	35,5	382,0
- послуги, пов'язані з подорожжю з оздоровчою метою;	26 158,0	10 057,3	71,1	2,4
- туристичні послуги	2 381,3	441,4	9 411,5	1 565,0
Послуги з будівництва	2 470,1	1 016,3	7 517,6	9 587,8
Послуги зі страхування	1,8	–	43,9	6,1
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	164,0	214,5	4 927,7	5 523,6
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	125,4	148,7	10 966,3	11 319,2
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, у тому числі:	101 080,5	122 100,9	9 231,3	5 789,8
- телекомунікаційні послуги;	27,0	96,7	1 732,0	926,1
- комп'ютерні послуги;	86 703,4	96 665,6	4 641,2	3 771,5
- інформаційні послуги	14 350,1	25 338,6	2 858,1	1 092,2
Ділові послуги, у тому числі:	26 717,4	17 513,7	19 694,9	14 572,4
- послуги дослідження та розробки;	406,6	209,6	456,2	66,5
- професійні та консалтингові послуги;	12 198,5	3 994,4	11 642,6	8 992,5
- наукові та технічні послуги;	7 137,5	6 483,3	3 362,6	3 486,4
- послуги сільського господарства та послуги видобутку;	118,3	250,5	103,4	49,0
- послуги операційного лізингу;	3 280,4	2 292,8	2 879,6	1 218,4
- послуги, пов'язані з торгівлею, та посередницькі послуги;	1 517,8	371,6	225,6	47,3
- інші ділові послуги	2 058,3	3 911,6	1 025,0	712,3
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	82,6	688,1	448,2	9,1
Усього	395 672,2	411 326,8	113 178,0	83 382,4

На ринку послуг можна виділити й інший вид послуг населенню, пов'язаний з продажем їх окремим прошаркам населення з високим рівнем достатку (іноземцям або вітчизняним), до них належать елітні види послуг, такі як спортивно-оздоровчі індивідуального характеру, екзотичний туризм тощо. Ці види послуг в Львівській області розвивались досить слабо. Водночас у розвинених країнах світу вони мають досить розгалужену мережу й туристичний потенціал регіону від наявності таких послуг тільки б зріс. Можливо прогнозувати, що й в Львівській області такі види послуг знайдуть широке розповсюдження зі становленням сталих ринкових відносин.

Аналізуючи дані щодо експорту та імпорту послуг Львівщини (див. табл. 5), можна зробити такі висновки. Обсяг експорту послуг традиційно перевищує обсяг імпорту (в 2014 році – у 4,9 раза). За 2014 рік обсяг експорту послуг зріс на 4%, а обсяг імпорту знизився на 26,3%. Серед експорту послуг переважають послуги з переробки матеріальних ресурсів (41,9% загального обсягу в 2014 році) та послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (29,7%). Щодо послуг, які найбільше залучені до індустрії туризму, в експорті Львівщини вони займають невелику частку. Найбільше тут представлені транспортні послуги (18,6%), послуги, які пов'язані з подорожами (4,2%), та послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги (0,2%).

Серед транспортних послуг в 2014 році найбільшим попитом серед іноземних покупців користувались послуги автомобільного транспорту (в 2014 році їх було надано на 55 035,6 тис. грн). Близькі між собою за обсягами експорт послуг залізничного транспорту (6 734,2 тис. грн), повітряного транспорту (6 296,0 тис. грн) і послуги поштової та кур'єрської служби (7 069,6 тис. грн).

За всіма видами транспортних послуг у 2014 році спостерігалось збільшення обся-

гів експорту, за винятком послуг поштової та кур'єрської служби, величина яких у звітному році знизилась на 34,4%.

Експорт послуг, які пов'язані з подорожами, в 2014 році знизився майже у 3 рази порівняно з попереднім роком. До такого результату привело зниження попиту на послуги під час відряджень, ділових переговорів (на 92,7%), послуги, пов'язані з подорожжю з оздоровчою метою (на 61,6%), туристичні послуги (на 81,5%), послуги, пов'язані з освітньою подорожжю (на 5,9%). Експорт послуг приватним особам, культурних та рекреаційних за 2014 рік зріс у 8,3 раза. Щодо імпорту послуг у Львівській області, то тут найбільшим попитом у 2014 році користувались транспортні послуги (23,7% загального обсягу), ділові послуги (17,5%), послуги, які пов'язані з подорожами (13,8%). Імпорт послуг приватним особам, культурних та рекреаційних у 2014 році становив лише 9,1 тис. грн.

У цілому туристична індустрія Львівщини найбільше потребує імпортного залучення транспортних послуг (особливо послуг автомобільного транспорту), послуг, які пов'язані з подорожами (зокрема, послуг під час відряджень, ділових переговорів, під час інших ділових подорожей, туристичних послуг).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Торгівля послугами динамічно розвивається як в країні в цілому, так і в Львівському регіоні зокрема. Зростає обсяг та асортимент послуг, що пропонуються. Особливо розширюється асортимент послуг з організації дозвілля і розваг, що є важливим для розвитку туризму з точки зору формування атмосфери відпочинку. Тому в цьому контексті доцільними будуть подальші дослідження взаємозв'язку зміни доходу від продажу путівок/ курсівок (організації санаторно-курортного відпочинку) та обсягу надання послуг в регіоні, прогнозування розвитку туризму під впливом розвитку різноманітних послуг у регіоні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистичний щорічник України за 2014 рік / за ред. І. Жук. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 586 с.